
Sommerfarer til lands og til vanns, og i lufta med

AKTUELT

LISA DAHLBAK JACOBSEN

Tidsskriftet

Brennmaneter, insekter og huggorm – de er for noen den fryktede baksiden av den norske sommermedaljen.

Vi har alle rynket skuffet på nesen når pålandsvinden har sendt hundrevis av brennmaneter i retning favorittbadeplassen. Den store, røde brennmaneten «*Cyanea cipillata*» er den vanligste brennmaneten langs norskekysten. Nordsjøarten «*Cyanea lamarcki*», den blå brennmaneten, finnes også utbredt langs kysten av Vestlandet. Begge de to har like stor brennende effekt, skriver Store norske leksikon.

For mange nordmenn medfører sommeren et ublidt møte med en brennmanet. Hvis man kommer i kontakt med en brennmanet, vil man kunne utvikle alt fra relativt beskjedne lokale symptomer til mer alvorlige, ja til og med livstruende skader. Dette er avhengig av hvor stor del av kroppen som blir eksponert for brennmaneten, hvilken type manet man kommer i kontakt med, og om den badende er mer eller mindre disponert for å utvikle reaksjoner på brennmanetkontakt (barn og allergikere).

Så hva gjør man dersom man ønsker å bade? Våtdrakt, tørrdrakt og ulike spesialbeskyttende drakter vil kunne forhindre eksponering. En nyhet som har kommet de siste årene er solkremer med brennmanetbeskyttelse. De vil kunne hindre aktivering av de giftoverførende neslecellene i brennmanetenes tentakler/tråder hvis man skulle komme i kontakt med disse. Dersom man likevel er blitt eksponert for brennmanet, bør man forsiktig forsøke å fjerne brenntrådene ved å skylle med sjøvann eller bruke pinsett. Tidligere har det vært angitt at eddik kan være et gunstig middel for å skylle vekk og inaktivere brenntrådene, men dette vil tvert imot aktivere neslecellene til den store, røde brennmaneten i norske farvann.

Deretter kan man starte behandling lokalt eller eventuelt systemisk. Lokalbedøvende gel kan påføres lokalt som smertelindring eller eventuelt kortikosteroidkremer ved kløe og allergiske reaksjoner. Foreligger det en uttalt

allergisk reaksjon, gis antihistaminer og eventuelt steroider peroralt. Oppstår det systemiske reaksjoner, bør pasienten observeres det første døgnet, alternativt innlegges i sykehus. Eventuell sårddanning, infeksjon, arr, hyperpigmentering og/eller anafylaktiske reaksjoner behandles i henhold til standard retningslinjer.

Les mer om brennmaneter og behandling:

Brennmanetskader

Forebyggende behandling mot brennmanetskader – en randomisert studie

Helseskade ved kontakt med brennmaneter

Insektbitt

Myggen er en velkjent og lite yndet sommerkompanjong, men for de fleste er det sesongens første stikk som er mest plagsomme. Veps- og bistikk derimot kan virkelig forårsake alvor. Mange mennesker blir hvert år stukket av veps, og noen får livstruende anafylaktiske reaksjoner.

Etter en kraftig reaksjon opplever mange angst som medfører redusert livskvalitet. Årlig dør 1 – 2 personer i Norge etter vepse- eller bistikk. Personer med anafylaktisk reaksjon på vepsestikk har ubehandlet omtrent 50 prosent risiko for ny, alvorlig reaksjon ved senere stikk. Allergivaksinasjon er eneste behandling som kan redusere risikoen for dette. En rekke studier har vist at behandlingen er effektiv og reduserer risikoen for ny reaksjon til under 5 prosent. Dette er på linje med risikoen i befolkningen for øvrig, skrev Helge Rørvik Røsjø og medarbeidere i en artikkel i Tidsskriftet i 2003.

De fleste som blir stukket får imidlertid milde reaksjoner, for eksempel hevelse, smerte og rød hud rundt stikket som med tid ofte begynner å klø. Da holder det å smøre en reseptfri lokalbedøvende krem rundt stikket.

Les mer om insektbitt og stikk:

Vaksinasjon mot vepseallergi

Turisme, klimaendringer og diagnostikk

Flåttsummer

En langsomtvoksende bakterie

Huggorm

Vi har tre frittlevende slangearter i Norge. Det er kun huggormen som er giftig. Buorm og slettsnok er ufarlige, og stålormen er faktisk en øgle.

Huggormen kan bite dersom den blir overrasket av at man kommer for nær, men det er imidlertid slik at en av tre bitt er såkalte tørrbitt, altså at det ikke sprøytes inn gift. Tørrbitt er helt ufarlige, men noen mennesker kan reagere kraftig på giftbitt. Dødsfall forekommer sjelden i Norge, men Giftinformasjonen har registrert en økning i antall henvendelser angående huggorbitt de siste årene, skriver Folkehelseintituttet.

Giften fra huggormen inneholder et proteinspaltende enzym og et stoff (bradykininogen) som virker sterkt utvidende på blodårene, skriver Store norske leksikon.

Symptomer på bitt med gift kan være smerte, hevelse og rødme rundt bittstedet. Alvorlige tilfeller kan gi reaksjoner som hevelse over hele kroppen, oppkast, kvalme, magesmerter, hjertebank, svimmelhet, og i verste fall sjokkutvikling og bevisstløshet. Da må man på sykehus. Dette gjelder også barn under 12 år, eldre, gravide, personer med redusert allmenntilstand og personer som bruker ACE-hemmere, opplyser Folkehelseinstituttet på sine sider. Ved alvorlige forgiftninger er det aktuelt å gi antivenom, men ofte er det tilstrekkelig med symptomatisk behandling.

Etter huggormbitt skal man uansett holde seg mest mulig i ro. Barn som har blitt bitt bør bæres.

Les mer om behandling av forgiftninger:

Antidotberedskap i Norge

Publisert: 27. juni 2018. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. mars 2026.